

Бойко Ольга Степанівна
кандидат мистецтвознавства, доцент,
заступник декана факультету
хореографічного мистецтва
Київського національного
університету культури і мистецтв
ORCID 0000-0001-9347-3832
boyko_os@ukr.net

СУТНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ПАРТНЕРІВ У СПОРТИВНИХ БАЛЬНИХ ТАНЦЯХ

Мета статті - виявити сутність та особливості гармонізації взаємодії партнерів у спортивних бальних танцях. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні діалектичних принципів, що дали змогу розглянути мистецтво спортивного танцю як феномен, що змінюється і розвивається, а відтак вимагає розвитку і від партнерів у танці. **Наукова новизна** полягає в розкритті сутності та особливостей гармонізації взаємодії партнерів у спортивних бальних танцях. **Висновки.** Гармонійна взаємодія суб'єктів процесу створення танцю проявляється в узгодженості цілей і відповідності засобів, способів і займаної позиції контактуючих сторін, що сприяє продуктивному вирішенню соціально- й особистісно-значущих завдань, стимулює розвиток особистості і групи. Гармонійна взаємодія партнерів танцювальної пари - це емоційно сприятливий контакт танцівників, що характеризується узгодженням цілей, координацією зусиль, досягненням взаєморозуміння і взаємопроникнення, що виявляється в музичності, пластичності рухів, дуєтності і в здатності до спільної імprovізації при створенні емоційно-чуттєвого смислового образу і розкритті змісту малюнка виконуваного танцю. Гармонійність взаємодії танцюристів у парі залежить від рівня розвитку танцюристів як гармонійних особистостей. Структура особистості танцюриста набуває гармонійності не на основі пропорційного розвитку всіх її сторін, а в результаті максимального розвитку тих її здібностей, які створюють домінуючу її спрямованість, що надає сенс життю і діяльності. Основою ефективного виховання і навчання мистецтву спортивного танцю є розвинені первинні фізичні і музично-ритмічні здібності. На їх основі в подальшому можуть бути розвинені спеціальні здібності (музичальність, пластичність, дуєтність і креативність), які в сукупності створюють передумови для формування гармонійної взаємодії танцюристів під час створення танцю.

Ключові слова: спортивні бальні танці, гармонізація взаємодії, виконавська майстерність, емоційно-чуттєвий танцювальний образ.

Бойко Ольга Степанівна, кандидат искусствоведения, доцент, заместитель декана факультета хореографического искусства Киевского национального университета культуры и искусства

Сущность взаимодействия партнеров в спортивных бальных танцах

Цель статьи - выявить сущность и особенности гармонизации взаимодействия партнеров в спортивных бальных танцах. **Методология** исследования основана на применении диалектических принципов, которые позволили рассмотреть искусство спортивного танца как феномен, который меняется и развивается, а значит требует развития и от партнеров в танце. **Научная новизна** заключается в раскрытии сущности и особенностей гармонизации взаимодействия партнеров в спортивных бальных танцах. **Выводы.** Гармоничное взаимодействие субъектов процесса создания танца проявляется в согласованности целей и соответствии средств, способов и занимаемой позиции контактирующих сторон, способствует продуктивному решению социально- и личностно-значимых задач, стимулирует развитие личности и группы. Гармоничное взаимодействие партнеров танцевальной пары - это эмоционально благоприятный контакт танцовщиков, характеризующийся согласованием целей, координацией усилий, достижением взаимопонимания и взаимопроникновения, что проявляется в музичальности, пластичности движений, дуєтности и в способности к совместной импровизации при создании эмоционально-чувственного смыслового образа и раскрытии содержания рисунка исполняемого танца. Гармоничность взаимодействия танцоров в паре зависит от уровня развития танцоров как гармоничных личностей. Структура личности танцора приобретает гармоничность не на основе пропорционального развития всех ее сторон, а в результате максимального развития тех его способностей, которые создают доминирующую ее направленность, придает смысл жизни и деятельности. Основой эффективного воспитания и обучения искусству спортивного танца являются развитые первичные физические и музыкально-ритмические способности. На их основе в дальнейшем могут быть развиты специальные способности (музичальность, пластичность, дуєтность и креативность), которые в совокупности создают предпосылки для формирования гармоничного взаимодействия танцоров при создании танца.

Ключевые слова: спортивные бальные танцы, гармонизация взаимодействия, исполнительское мастерство, эмоционально-чувственный танцевальный образ.

Boyko Oljgha, Candidate of Art History, Associate Professor, Deputy Dean of the Faculty of Choreographic Art, Kiev National University of Culture and Arts

The essence of the interaction of partners in sports ballroom dancing

The purpose of the article is to identify the nature and features of the harmonization of the interaction of partners in sports ballroom dancing. The research **methodology** is based on the application of dialectic principles, which allowed to consider the art of sports dance as a phenomenon that changes and develops, and therefore requires development from the partners in the dance. **Scientific novelty** lies in the disclosure of the essence and features of the harmonization of the interaction of partners in sports ballroom dancing. **Conclusions.** The harmonious interaction of the subjects of the dance creation process is manifested in the consistency of the goals and the compliance of the means, methods and position of the contacting parties, contributes to the productive solution of socially and personally important tasks, stimulates the development of the individual and the group. The harmonious interaction of the partners of a dancing couple is an emotionally favorable contact between dancers, characterized by coordination of goals, coordination of efforts, mutual understanding and interpenetration, which manifests itself in musicality, plasticity of movements, duetness and the ability for joint improvisation when creating the emotional content of the picture performed dance. The harmony of the interaction of dancers in a pair depends on the level of development of the dancers as harmonious personalities. The structure of a dancer's personality acquires harmony not on the basis of the proportional development of all its aspects, but as a result of the maximum development of those abilities that create its dominant direction, it gives meaning to life and activity. The basis of effective education and training in the art of sports dance are developed primary physical and musical rhythmic abilities. On their basis, special abilities can be developed (musicality, plasticity, duetness and creativity), which together create the prerequisites for the formation of harmonious interaction of dancers when creating a dance.

Keywords: sports ballroom dancing, harmonization of interaction, performance skills, emotional and sensual dance image.

Актуальність теми дослідження. Спортивні бальні танці відносяться до особливого виду діяльності, що характеризується опосередкованою конкуренцією між танцювальними парами і взаємопов'язаною взаємодією між партнерами пари, метою якої є досягнення спортивної майстерності. У свою чергу майстерність танцювальних пар обумовлена гармонійністю взаємодії партнерів, результатом якої є створення неповторного емоційно-чуттєвого танцювального образу. Якість цього образу в спортивних бальних танцях оцінюється не стільки індивідуальною виконавською майстерністю кожного партнера, скільки виконавською майстерністю пари як єдиного, неподільного цілого.

Спортивні бальні танці - мистецтво двох. З огляду на те, що гармонійна взаємодія між партнерами можлива лише в разі достатнього розвитку особистості кожного партнера, то починаючи танцюрист вимагає цілісного підходу, щоб зуміти розвинути його здібності. Танці сприяють розвитку пластичності і краси рухів, розвивають індивідуальні здібності, формують адекватну самооцінку, допомагають набутти впевненості у власних силах, дають поштовх до постійного саморозвитку та самовдосконалення, а також закладають поведінкові основи міжособистісної взаємодії. Однак сьогодні все ж існує суперечність між усвідомленням впливу характеру взаємодії партнерів у спортивних танцях на якість їх виконавського мистецтва і слабкою розробленістю засобів, методів й умов гармонізації взаємодії партнерів танцювальних пар. Це вимагає від науковців зосередити пильну увагу на зазначених питаннях, оскільки саме міра гармонізації взаємодії партнерів танцювальних пар в аспекті позитивного впливу на динаміку індивідуально-особистісних якостей підлітків та підвищення виконавської майстерності дуету безпосередньо впливає на результати виступу в змаганнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у розвиток спортивного бального танцю зробили праці основоположників сучасної техніки латиноамериканського танцю Д. Бернса, Р. Вермі, У. Лайреда, П. Максвелла, Е. Салберга, в яких відображена роль імпровізації і хореографії в танцювальному мистецтві. Теоретичні та прикладні аспекти вдосконалення властивостей і якостей особистості в процесі занять хореографією та спортивними танцями розглянуті в працях Л. Богомолової, М. Ганеєвої, О. Калужної, Є. Кузнєцова, Є. Монахової, О. Спесивих, Є. Фокіної [1; 2; 5; 6] та ін. Проте, зміст та особливості гармонізації взаємодії партнерів у спортивних бальних танцях до цього часу не стали об'єктом спеціального дослідження.

Мета статті – виявити сутність та особливості гармонізації взаємодії партнерів у спортивних бальних танцях.

Виклад основного матеріалу. Спортивні бальні танці - особливий вид діяльності, в якому спорт і мистецтво взаємопов'язані найбільш органічним чином. Спортивний танець має унікальні розвиваючі і виховні можливості, що особливо актуально в підлітковому віці. Розвиваючи підлітка фізично, естетично, емоційно, морально і духовно, танець допомагає йому більш глибоко пізнати самого себе, оточуючий світ і людські відносини. Проникнення в глибину філософії танцювального мистецтва сприяє формуванню спрямованості особистості, збагаченню її зовнішніх і внутрішніх характеристик, світогляду підлітка.

Безумовно, оцінювання якості виступу танцювальних пар навіть на міжнародній арені має суб'єктивний характер, оскільки емоційно-чуттєвий танцювальний образ - це не матеріальна субстанція. Проте, виступ танцювальної пари більшістю суддів оцінюється за такими критеріями: музикальність, пластичність, дуєтність і креативність пари. Досягнення певного рівня і співмірності цих критеріїв становить основу гармонійної взаємодії партнерів танцювальної пари. Загалом гармонізація розуміється як єдність розвитку різних якостей особистості, при якій відбувається їх взаємодія, взаємозбагачення, в результаті чого кожна із цих якостей сприяє ефективності розвитку іншої.

Під гармонічною взаємодією партнерів танцювальної пари слід розуміти емоційно сприятливий контакт танцівників, що характеризується узгодженням цілей, координацією зусиль, досягненням взаєморозуміння та взаємопроникнення, що виявляється в музикальності, пластичності рухів, дуєтності і здатності до спільної імпровізації, результатом якого стає творча неповторність створеного парю емоційно чуттєвого танцювального образу і розкриття змісту малюнка. Гармонійна взаємодія партнерів танцювальної пари передбачає комунікативну толерантність - системоутворюючу характеристику особистості, оскільки з нею узгоджуються і становлять певну психологічну сукупність багато інших якостей індивіда, перш за все моральні, характерологічні та інтелектуальні [7]. Комунікативна толерантність - одна з найбільш важливих та інформативних рис людини. Вона є узагальненою, оскільки в ній відображаються чинники виховання, досвід спілкування особистості і різні прояви останньої - потреби, інтереси, настанови, характер, темперамент, звички, особливості мислення. Більше того, ця характеристика особистості відноситься до стрижневих, бо значною мірою визначає життєвий шлях і діяльність людини - положення в найближчому оточенні і на роботі, просування в кар'єрі і виконання професійних обов'язків.

Комунікативна толерантність - це характеристика ставлення особистості до людей, що є показником сприйняття нею неприємних або неприйнятних, на її думку, психічних станів, якостей і вчинків партнерів по взаємодії. Повсякденне спілкування свідчить про різноманітний прояв комунікативної толерантності: одні люди дуже терпимі до інших, інші вміють добре приховувати неприязнь до партнера, треті здатні силою переконання змусити себе не помічати неприємні якості іншого. Міра комунікативної толерантності суттєво залежить від сумісності чи несумісності однойменних якостей партнерів -

інтелекту з інтелектом, характеру з характером, звичок із звичками, темпераменту з темпераментом. Інакше кажучи, партнери зіставляють й оцінюють якості і стани один одного на рівні окремих підструктур особистості. Комунікативна толерантність проявляється в тих випадках, коли людина або не бачить особливих відмінностей між підструктурами своєї особистості та особистості партнера, або не відчуває негативних переживань з приводу відмінностей.

Таким чином, чим менше неприємних і неприйнятних для себе відмінностей знаходить один партнер танцювальної пари в іншому, тим вище у нього рівень комунікативної толерантності, тим рідше він засуджує індивідуальність іншого або дратується з приводу його відмінних рис, дій і вчинків. Підвищення рівня толерантності відбувається в тому разі, якщо танцюриста-початківця навчити двом речам: по-перше, долати або згладжувати негативні враження від відмінностей між підструктурами своєї особистості й особистості партнера («повне прийняття себе та іншого», за К. Роджерсом [4]); по-друге, усувати обставини, що викликають або підкреслюють ці відмінності.

Гармонійні стосунки між людьми означають взаємообумовлений зв'язок між тим, що особистість вимагає від інших, і тим, що вона може і повинна їм дати. Становлення такої особистості може бути пов'язано з формуванням ієрархічної структури мотивів або цінностей: домінуванням вищих рівнів над нижчими. Рівень мотивів або цінностей визначається мірою їхньої спільності, починаючи з особистих мотивів до інтересів близьких людей, колективу, суспільства - аж до загальнолюдських універсальних цілей. Цілісне уявлення про рівень гармонійності взаємодії партнерів у процесі спортивного танцю пари пов'язано, перш за все, з рівнем гармонійності самих танцюристів як особистостей, індивідуальностей. Розглядаючи індивідуальні відмінності, Н. Лейтес [3] відзначає, що здібності не можуть проявлятися ззовні, вони завжди є відображенням індивідуальності. Індивідуальні відмінності за здібностями - це відмінності за мірою вираженості, за їхньою своєрідністю. У зв'язку з цим спортивні здібності молодих танцюристів можна визначити як індивідуально-психологічні особливості особистості, що формуються, розвиваються і виховуються в процесі танцювальної діяльності, і є передумовами її успішної реалізації. У свою чергу, уявлення про гармонійність розвитку танцюристів пов'язано з уявленням про наявність спадкових анатомо-фізіологічних передумов, про рівень розвитку фізичних і музично-ритмічних здібностей, естетичності й емоційності, власної внутрішньої активності та ін.

Гармонізація взаємодії партнерів танцювальної пари проходить ряд взаємообумовлених етапів: співучасть, співпраця, співтворчість, які послідовно продовжують один одного і кожен з яких забезпечується механізмами взаємодії від узгодження до взаємопроникнення, через координацію та взаєморозуміння. Так, узгодження стосується в основному потребнісно-мотиваційної сфери особистості та скероване на досягнення відносної узгодженості з метою і намірами партнерів танцювальної пари. Координація пов'язана з інструментальними процесами, з пошуком засобів взаємодії, які відповідають намірам і можливостям партнерів і забезпечують синхронність дій. Взаєморозуміння обумовлюється когнітивними процесами і сприяє формуванню загального смислового поля учасниками взаємодії і толерантності. Взаємопроникнення характеризується психологічною близькістю, симпатією, довірливістю і повним взаємним особистим прийняттям партнера, проникненням у внутрішній світ один одного, відчуттям злиття в єдине ціле в танці. Співвідношення цих взаємопов'язаних і взаємообумовлених механізмів і послідовне проходження вказаних етапів дає змогу педагогу-тренеру ефективно використовувати педагогічний потенціал спортивних бальних танців з метою гармонізації фізичного і духовного розвитку особистості кожного підлітка та гармонізації взаємодії партнерів танцювальної пари.

У процесі створення танцювального твору змінюється особистість спортсмена, відбувається становлення багатьох її рис, що зумовлене великою кількістю зовнішніх і внутрішніх чинників, їх впливом на формування потреб, інтересів та ідеалів, схильностей, самооцінки та рівня прагнень. Ці особистісні утворення істотно визначають спонукання, мотиви танцюриста, або, як кажуть психологи - мотиваційну сферу його особистості. Людина, яка цілком присвятила себе танцювальному спорту, багатогранна. Підлітки, захоплені танцювальним спортом, розрізняються за своїми здібностями, рівнем їх розвиненості, за характером і за сприйняттям цілісної картини світу. Кожен із них по-різному вибудовує відносини з оточуючими, по-іншому працює. У деяких підлітків вроджені задатки до спортивної діяльності так і не стали здібностями, і вони виявилися не здатними створювати танцювальні твори, яким аплодують зали, але зате їм вдалося стати «душею» танцювального колективу або реалізувати свій педагогічний талант у вихованні і навчанні дитячих танцювальних пар.

Цей зв'язок між особистістю танцюриста і продуктом його праці - взаємний і багатосторонній. Танцюрист, який став на найвищу сходинку спортивного п'єдесталу, вже не той, яким він був до створення ним танцювального твору. Спортсмен ніби глибше зрозумів самого себе, свої можливості, він пережив радість усвідомлення того, що саме завдяки його таланту, виразності, артистичності виникло щось прекрасне, оригінальне і досконале. Створення танцю, яким захоплюються багато людей, вимагало від нього подолати великі труднощі, наполегливості і терпіння. Але водночас це була праця, якою він займався з величезним задоволенням, якщо не сказати - з одержимістю. Не випадково танцюристи, які пронесли своє захоплення через багато років напружених тренувань, здатні до створення танцювальних творів й образів найвищої гармонії, яким захоплюють глядачі.

Говорячи про сутність гармонійної взаємодії партнерів танцювальної пари, не слід забувати про дві проблеми, добре відомі педагогам спортивного бального танцю. Перша - формування стійких танцювальних пар, друга - вирішення питання про співвідношення раціонального та емоційного при побудові схеми танцю і створенні художнього образу. Що стосується формування стійких танцювальних пар, то в танцювальному світі побутує думка, що подружжю легше знайти один одного для створення стійкої сім'ї, ніж партнера для парних танців. Вирішення цієї проблеми може бути в активному використанні спортивним педагогом наявних методик формування пар на основі індивідуального пріоритетного вибору з введенням ряду обмежень, таких, як вік, зріст, вага, золотий перетин, рівень класності, характерологічні особливості, властивості особистості та ін.

Також необхідно вивчати динаміку відносин, конфлікти, їх глибину і тривалість, стійкість пари, зміни особистісної спрямованості. Танцівник повинен постійно відчувати свого партнера, бути з ним в одному подієвому просторі, проживати і переживати разом танець і все, що з ним пов'язане, що становить життя танцювальної пари. Звідси - необхідність виховання здатності до емпатії і толерантності, співпраці і відповідальності один перед одним. У цьому контексті педагог-тренер повинен бути ще й психологом, використовуючи результати тестування особистості підлітків і характер їхньої взаємодії, прогнозувати динаміку зміни їхніх особистісних структур і взаємовідносин, а також попереджати можливі конфлікти, знаходячи разом вихід із ситуацій, часом критичних.

Іншою, не менш важливою проблемою є розумне співвідношення в танці раціонального й емоційного як способу вираження гармонії фізичної і духовної краси, співвідношення розуму і почуття, розуміння і переживання, творчого виконання схеми танцю і створення художнього образу. Якщо схема танцю побудована досить раціонально, то в його художньому образі органічно переплетені і раціональна, й емоційна складові. Раціональність розуміється як необхідна складова, яка відчувається танцюристом у вигляді зв'язку схеми і переживання всього танцю, а емоційність - як щось піднесене, нахненне, таке, що не передається логічними, інтелектуальними формами. Виконання елементів схеми без емоційного насичення - рухи робота, однак переважання емоційності може зашкодити схемі танцю і перетворити філігранну точність і красу рухів у непривабливі вибухи пристрасі. Лише вольовим проявом людина вводить емоційно пристрасне напруження в схему благородних рухів, що відображають гідність, гордість, незалежність, свободу і красу.

Висновки. Таким чином, гармонійна взаємодія суб'єктів процесу створення танцю проявляється в узгодженості цілей і відповідності засобів, способів і займаної позиції контактуючих сторін, що сприяє продуктивному вирішенню соціально- й особистісно-значущих завдань, стимулює розвиток особистості і групи. Під гармонійною взаємодією партнерів танцювальної пари слід розуміти емоційно сприятливий контакт танцівників, що характеризується узгодженням цілей, координацією зусиль, досягненням взаєморозуміння і взаємопроникнення, що виявляється в музикальності, пластичності рухів, дуєтності і в здатності до спільної імпровізації при створенні емоційно-чуттєвого смислового образу і розкритті змісту малюнка виконуваного танцю.

Гармонійність взаємодії танцюристів у парі залежить від рівня розвитку танцюристів як гармонійних особистостей. Структура особистості танцюриста набуває гармонійності не на основі пропорційного розвитку всіх її сторін, а в результаті максимального розвитку тих її здібностей, які створюють домінуючу її спрямованість, що надає сенс життю і діяльності. Основою ефективного виховання і навчання мистецтву спортивного танцю є розвинені первинні фізичні і музично-ритмічні здібності. На їх основі в подальшому можуть бути розвинені спеціальні здібності (музикальність, пластичність, дуєтність і креативність), які в сукупності створюють передумови для формування гармонійної взаємодії танцюристів під час створення танцю. Важливу роль у справі розвитку і використання всіх потенційних здібностей спортсмена-танцюриста можуть відігравати соціальні умови, зокрема можливості ознайомлення з досвідом кращих танцювальних пар не лише всередині країни, а й за її межами, спілкування з ними, навчання танцювального мистецтва у досвідчених педагогів і тренерів, а також його участь у танцювальних турнірах різного рангу.

Література

1. Калужна О. М. Удосконалення фізичної підготовки спортсменів на етапі попередньої базової підготовки у спортивних танцях : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2015. 20 с.
2. Кузнецов Е.В. Характерные психологические проблемы в спортивно-танцевальных коллективах // Материалы III науч.-метод. конф. по проблемам развития спортивных танцев «Спортивные танцы». Москва, 1999. С. 31-34.
3. Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст. Москва: Просвещение, 1971. 279 с.
4. Роджерс К. Клиент-центрированная терапия. Москва: «Рефл-бук», 1997. 320 с.
5. Слесивих О. Детерминанты успешности пар у спортивному танці // Молодіжний науковий вісник. Серія: Фізичне виховання і спорт. 2012. Вип. 7. С. 119-121.
6. Фокина Е. Н. Хореография в образовательной школе как средство гармонизации развития личности : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. пед. наук. Тюмень, 2002. 25 с.
7. Шевандрип Н. И. Социальная психология в образовании : учеб. пособие. Ч.1. Концептуальные и прикладные основы социальной психологии. Москва: ВЛАДОС, 1995. 544 с.

References

1. Kaluzhnaya, O.M. (2015). Improvement of physical training of athletes at the stage of preliminary basic training in sports dances. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].